

Umíme v územním plánování prevenci závažných havárií?

Ing. Štefan Györög
Krajský úřad Jihočeského kraje
Odbor životního prostředí, zemědělství a lesnictví
U Zimního stadionu 1952/2, 370 76 České Budějovice
tel.: +420 386 720 746; gyorog@kraj-jihocesky.cz
http://www.kraj-jihocesky.cz/1032/prevence_zavaznych_havarii.htm

Souhrn

Obvykle ze sdělovacích prostředků se dovídáme informaci, že tu či onde z nějakého zařízení v objektu zařazeného (nebo nezařazeného) do příslušné skupiny podle zákona o prevenci závažných havárií,

do životního prostředí unikla nějaká více nebo méně nebezpečná chemická látka. Zároveň se pak dovídáme také o vzniklém odporu obyvatelstva proti provozování takovýchto zvláště nebezpečných provozů v blízkosti občanské zástavby.

Provedli jsme však již v rámci územního plánování všechny dostupné kroky k tomu, aby průmysl i obyvatelstvo dokázalo vedle sebe žít bez osočování ze vzájemného ohrožování?

Klíčová slova: nebezpečné chemické látky, prevence závažných havárií, územní plánování

Úvod

Příspěvek na dvou příkladech, jednoho ze zahraničí, a jednoho domácího, předkládá pohled na problematiku územního plánování, která je do určité míry zapracována do zákona č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií), ve znění pozdějších předpisů [1], který je implementací Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/18/EU ze dne 4. července 2012 o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek a o změně a následném zrušení směrnice Rady 96/82/ES (dále jen „Směrnice SEVESO III) [2].

Nakolik dostatečná, nebo také nakolik ´uživatelsky přívětivá´, je však nejen pro samosprávy aplikace i ostatních právních předpisů, podporujících ochranu území nejen z hlediska životního prostředí, obyvatelstva a zvířat, ale také z hlediska jejich dalšího rozvoje?

Zde máme k dispozici nejen zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů [3], ale také vyhlášku č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb,

ve znění pozdějších předpisů [4], vyhlášku č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění pozdějších předpisů [5], vyhlášku č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů [6], vyhlášku č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu, ve znění vyhlášky č. 63/2013 Sb. [7]. K těmto základním právním předpisům by se daly zahrnout také metodiky [8], které byly vypracovány za podpory Technologické agentury České republiky, jedná se dokumenty „Metodika pro udržitelný, efektivní a bezpečný rozvoj území s výskytem objektů a zařízení“ a „Metodika screeningového hodnocení nově plánovaných objektů a zařízení“, které však bohužel dosud nebyly zavedeny do praxe.

Se zvyšujícím se počtem obyvatelstva v minulosti začalo docházet k boření dřívějších městských hradeb (rozšiřování obydlí), k ubývání lesů (zdroj paliva) a k růstu aglomerace, nastoupila urbanizace krajiny. S nárůstem populace se zvyšovala poptávka po různých surovinách a různých druzích zboží, nejprve posilovala dílenská výroba, která časem koncentrovala a s průmyslovou revolucí přešla

do velkovýroby. Přicházející rozvoj chemických výrob si vynucuje rozšiřování a prohlubování teoretických znalostí nejen v chemii, ale také v dalších vědních oborech a oblastech lidského poznání.

Obrovský rozmach chemického výzkumu stále přináší nové organické a anorganické chemické látky (dále jen „chemikálie“), např. za období od 11.02.2018 do 15.02.2018 bylo k osmnácté hodině v databázi webové verze chemického referátového časopisu Chemical Abstracts Service zaregistrováno celkem 21 769 chemikálií (viz obrázek 1). [9]

Obrázek 1 – Přehled denních přírůstků nově registrovaných chemikálií

Na základě dostupných znalostí nejen o jejich nebezpečných vlastnostech, ale také o možných chemických reakcích a vlastnostech konstrukčních materiálů pro výrobu technologických zařízení, jsme dnes schopni projektovat a konstruovat takové skladovací, transportní a výrobní technologie, které s vysokou mírou jistoty zaručují bezpečné nakládání s nimi. A možná právě proto se nám pak zdá, že se přece nic vážného nemůže stát, že je dané zařízení pro své účely dostatečně uzpůsobeno, a pro případy předvídatelných a nejčastěji zaznamenávaných technologických závad jsme přece daná zařízení vybavili potřebnými ochrannými prvky. Otázkou pak zůstává, jak důkladně se následně věnujeme nejen technologické údržbě daných zařízení, ale také kolik času a procvičování věnujeme jejich operátorům.

Jaký přístup měli naši předkové k takovýmto technologiím, a jak se od těch dob vyvinuly naše současné právní předpisy?

Stručná historie stavebního práva v českých zemích [10, 11]

13. a 14. století

- první známky stavebních předpisů v zakládacích listinách měst byly součástí celé soustavy městských práv (právo trestní, rodinné, hospodářské)
- tyto předpisy byly součástí práva zvykového, tzn. že se předávaly ústně a v písemné podobě jsou zachovány především v tzv. výrocích (zápisy jednání městské rady, kdy jedno město odpovídalo jinému městu v právních otázkách)
- soupisy výroků (14. století); byla určena města, která dávala právní ponaučení (např. Praha, Brno, ve věcech horního práva Jihlava)
- většina z takto utvořených zvyklostí se stala základem pozdějších stavebních zásad

druhá polovina 17. století

- vznik administrativního dozorčího stavebního systému
- i když obecně nebyly právní předpisy ve všech městech jednotné, u stavebních předpisů byla velká míra sjednocení, a to především v základních otázkách: existence stavebního povolení, stavebních zásad, základních předpisů o dodržování hygieny, bezpečnosti, protipožární prevence, apod.

druhá polovina 18. století

- vydána nařízení s konkrétními požadavky, které prosazují veřejný zájem
- kladen velký důraz na jistou míru nedotknutelnosti osoby a majetku a na práva jednotlivce v komunitě
- pozornost k dodržování práva sousedského: právo stavět na svém pozemku a používat ho kromě bydlení i k provozování dalších činností nesmí být na překážku sousedovi

18. a 19. století

- zásady práva sousedského přecházejí do pozdějších jiných kodexů a ze stavebního práva se vytrácejí
- sousedské právo nahrazeno veřejným, resp. státním zájmem, jejichž obsah není v zákonech vysvětlován

1789

- pražskému magistrátu je uloženo, aby plány všech staveb byly předkládány ke schválení, byla dodržována veřejná bezpečnost a důkladnost provedení stavby

1833

- vydání prvního jednotného stavebního řádu ve formě podobné současným zákonům: Řád stavení pro města Království českého, a pro širé kraje neb dědiny; sbírka nařízení guberniální správy
- platné pro celou zemi (pro města i vesnice, případně pro samoty)

1864

- stavební řád již obsahuje prvky územního plánování
- Zákon, daný dne 11. května 1864, pro Království české, jímžto se uvádí nový řád stavební; Zákony a Nařízení pro Království české, částka VI, ročník 1864

1865

- založena dobrovolná spolková organizace Spolek Inženýrů a Architektů (SIA)
- soustředila reprezentanty jednotlivých profesních skupin, které stavitelství tvoří (architekti, projektanti, inženýři stavitelé) a ovlivňovala tvorbu norem v oblasti stavebnictví jak z pozice územního plánování a stavebního řádu, tak z pozice stavební výroby a výroby stavebních hmot

1886 - 1949

- vydání samostatných stavebních řádů pro skupiny lokalit (královská města a jejich předměstí, ostatní města, ostatní osady)

- Zákon č. 40, daný dne 10. dubna 1886, jímžto se vydává stavební řád pro královské hlavní město Prahu a pro města Karlín, Smíchov, královské Vinohrady, Žižkov, pak pro místní obce Košíře, Třešovice s Třešovičkami, Břevňov s Týnskou, Dejvice, Bubeneč, Libeň, Troju, Vršovice, Nusle a Pankrác, Michle a Podolí; Zemský zákoník Království českého 1886 ... později platil také pro Plzeň (zákon č.16/1887) a České Budějovice (zákon č. 71/1887)

- Zákon č. 5, daný dne 8. ledna 1889, jímžto se vydává stavební řád pro Království české vyjma královské hlavní město Prahu a královská Města Plzeň a České Budějovice ze dne 10. dubna 1886 (novelizovaný v roce 1897 zákonem o stavebních úlevách); Zemský zákoník Království českého 1889, 1897

- Zákon č. 63 pro zemské hlavní město Brno, královské hlavní město Olomouc, královská města Jihlavu a Znojmo a jejich místa předměstská; Zemský zákoník Markrabství moravského 1894

- Zákon č. 64, kterým se vydává stavební řád pro Markrabství moravské, vyjma zemské hlavní město Brno, královské hlavní město Olomouc, královská města Jihlavu a Znojmo a jejich místa předměstská z roku 1894, Zemský zákoník Markrabství moravského 1894

- legislativní práce na jednotném stavebním řádu, který by platil na celém území, byly však přerušeny světovou válkou

- v období okupace řešeny potřeby územního plánování tak, aby změny menších území byly podřízeny větším územím a celého státu

- vládní nařízení č. 109/1942 Sb., o změně stavebních řádů (I. stavební novela): omezení věcné příslušnosti obcí ve stavebních věcech, řešení otázek např. silničních ochranných pásem a řešení konfliktů vzniklých střetem zájmu výstavby a ochranných pásem

1949 - 1958

- vyhláška o přípravě stavebních projektů; kterou se některé hmoty a výrobky prohlašují za vázané stavebniny; o omezení vydaných stavebních povolení, hlášení stavebnin a ohlašování staveb; o přípravě a přezkušování stavebních projektů; o zařazení válkou poškozených obcí do stavební obnovy; o typovém plánu pro stavbu malých domků; kterou se přechodně upravují dodávky a odběr cementu; o hospodaření

s některými výrobky z oceli, litiny a kovů; kterou se stanoví závaznost některých norem stavebního oboru

- zákon č. 280/1949 Sb., o územním plánování a výstavbě obcí

1958 - 1976

- zákon č. 84/1958 Sb., o územním plánování

- zákon č. 87/1958 Sb., o stavebním řádu

1976 - 2006

- zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

od roku 2006

- zákon č.183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) [3]

Požadavky právních předpisů – současnost

Zákon o prevenci závažných havárií; účinnost od 01.10.2015 [1]

Krajský úřad je dotčeným orgánem na úseku prevence závažných havárií při projednávání územně plánovací dokumentace, v územním řízení, popřípadě ve stavebním řízení a v řízení o odstranění stavby podle stavebního zákona [3], pokud je jeho předmětem objekt zařazovaný do skupiny A nebo do skupiny B (§ 49 odst. 2).

Na základě posouzení rizik závažné havárie a jeho posudku krajský úřad vydává závazné stanovisko, které je podkladem pro vydání rozhodnutí v územním řízení nebo ve stavebním řízení, v řízení o odstranění stavby anebo v řízení o dodatečném povolení stavby podle stavebního zákona [3] v případě, že územní rozhodnutí nebylo vydáno, v němž stanoví podmínky pro umístění nového objektu nebo jeho uvedení do zkušebního provozu nebo užívání v případě, že se zkušební provoz neprovádí (§ 49 odst. 3).

Krajský úřad zajišťuje, aby se braly v úvahu cíle prevence závažných havárií a omezení jejich následků při

a) umístění nových objektů,
b) provádění změn existujících objektů a
c) udržování vzájemných odstupů mezi objekty a obytnými oblastmi, budovami a oblastmi navštěvovanými veřejností, hlavními dopravními trasami, rekreačními oblastmi a územími chráněnými podle jiných právních předpisů (například zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 254/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů, ...), a to při územním plánování podle stavebního zákona [3].

U existujících objektů zajišťuje krajský úřad v případě potřeby přijetí dodatečných opatření souvisejících s cílem snižovat riziko vzniku závažné havárie (§ 49 odst. 5).

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů; účinnost od 01.01.2007 [3]

Cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích (§ 18 odst. 1).

Úkolem územního plánování je zejména vytvářet podmínky pro ochranu území podle zvláštních právních předpisů (např. vodní zákon, zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon o ochraně ovzduší, zákon o požární ochraně, zákon o pozemních komunikacích, zákon o ochraně veřejného zdraví, ...) před negativními vlivy záměrů na území a navrhnout kompenzační opatření, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak (§ 19 odst. 1 písm. m).

Územní opatření o asanaci území, které se vydává jako opatření obecné povahy podle správního řádu, se vydává na území postiženém živelní pohromou nebo závažnou havárií, v jejímž důsledku došlo k podstatnému zásahu do využití území, a je nezbytné stanovit podmínky pro odstranění dopadů živelní pohromy nebo havárie a pro další využití území. Územní opatření o asanaci území se vydává rovněž pro zastavěné území, ve kterém jsou závadné stavby, z důvodů hygienických, bezpečnostních, požárních, provozních a ochrany životního prostředí, u nichž je ve veřejném zájmu nutné naříditi odstranění závad staveb a úpravy staveb a naříditi opatření k asanaci území (97 odst. 2).

Územní opatření o asanaci území stanoví územní a stavebně technické podmínky pro odstraňování dopadů živelní pohromy nebo havárie anebo závad v území a stanoví podmínky pro budoucí využití vymezeného dotčeného území; obsahuje seznam staveb, včetně uvedení pozemků, které musí být odstraněny nebo zabezpečeny z důvodu ohrožení života nebo zdraví osob nebo hrozby značných majetkových škod. Součástí územního opatření o asanaci je grafická příloha v měřítku katastrální mapy s vyznačením dotčeného území (§ 100 odst. 2).

Veřejným zájmem se rozumí požadavek, aby (§ 132 odst. 3)

c) stavba neohrožovala život a zdraví osob nebo zvířat, bezpečnost, životní prostředí, zájmy státní památkové péče, archeologické nálezy a sousední stavby, popřípadě nezpůsobovala jiné škody či ztráty,
d) se při výstavbě a užívání stavby a stavebního pozemku předcházelo důsledkům živelních pohrom nebo náhlých havárií, čelilo jejich účinkům nebo aby se nebezpečí takových účinků snížilo.

Pokud při vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu podle zvláštního právního předpisu (Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.) anebo při bezprostředně hrozící živelní pohromě či závažné havárii je třeba bezodkladně provést opatření k odvrácení nebo zmírnění možných dopadů mimořádné události, lze se v mezích odstavců 2 až 4 odchýlit od postupů stanovených tímto zákonem (§ 177 odst. 1).

Opatření na stavbách a pozemcích spočívající podle okolností i v provádění staveb, terénních úprav nebo odstraňování staveb, jimiž se předchází bezprostředně hrozícím důsledkům živelní pohromy nebo závažné havárie, čelí jejich účinkům a zabraňuje ohrožení života nebo zdraví osob, popřípadě jiným škodám, mohou být zahájena bez předchozího rozhodnutí nebo jiného opatření podle tohoto zákona, nestanoví-li zvláštní právní předpisy jinak. Stavebnímu úřadu však musí být neprodleně oznámeno, že jsou taková opatření prováděna; následně lze postupovat podle odstavců 5 a 6 (§ 177 odst. 2).

Jestliže se stavby nebo terénní úpravy zničené nebo poškozené živelní pohromou nebo závažnou havárií mohou v souladu se zvláštními právními předpisy obnovit ve shodě s původními rozhodnutími nebo jinými opatřeními stavebního úřadu, postačí, že takové opatření bylo předem stavebnímu úřadu ohlášeno. Pro tento postup platí ustanovení § 106 odst. 1 obdobně s tím, že lhůta pro písemné sdělení stavebního úřadu, že proti obnovení stavby nemá námitek, činí 7 dnů. V ohlášení se uvedou údaje o stavbě nebo terénních úpravách, které mají být obnoveny, jednoduchý technický popis prací a osoba, která bude činnost provádět (§ 177 odst. 3).

Vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, ve znění pozdějších předpisů; účinnost od 01.01.2007 [4]

Příloha č. 5

Rozsah a obsah dokumentace pro vydání rozhodnutí o umístění souboru staveb v areálu jaderného zařízení

B Souhrnná technická zpráva

B.1 Popis území souboru staveb

n) seznam objektů v okolí zařazených dle zákona o prevenci závažných havárií, které mohou být dotčeny

umístěním souboru staveb.

B.2 Celkový popis souboru staveb

B.2.5 Obecné řešení

B.2.5.5 Koncepce zásad ochrany souboru staveb před negativními účinky vnějšího prostředí

Pronikání radonu z podloží, bludné proudy, seizmicita, hluk, protipovodňová opatření, opatření před účinky

havárií v objektech nakládající s nebezpečnými látkami apod.

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění pozdějších předpisů; účinnost od 01.01.2007 [5]

Databáze územně analytických podkladů je průběžně aktualizována a je tvořena sledovanými jevy podle přílohy č. 1 k této vyhlášce (§ 4 odst. 4).

Příloha č. 1, Obsah datové báze územně analytických podkladů, Část A:

'84 - objekty a zařízení zařazené do skupiny A nebo B s umístěnými nebezpečnými látkami'

Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů; účinnost od 01.01.2007 [6]

Vzájemné odstupy staveb musí splňovat požadavky urbanistické, architektonické, životního prostředí, hygienické, veterinární, ochrany povrchových a podzemních vod, státní památkové péče, požární ochrany, bezpečnosti, civilní ochrany, prevence závažných havárií, požadavky na denní osvětlení a oslunění a na zachování kvality prostředí. Odstupy musí dále umožňovat údržbu staveb a užívání prostoru mezi stavbami pro technická či jiná vybavení a činnosti, například technickou infrastrukturu (§ 25 odst. 1).

Vyhláška č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu, ve znění vyhlášky č. 63/2013 Sb.; účinnost od 01.01.2007 [7]

Obsahové náležitosti žádosti o vydání rozhodnutí o ochranném pásmu podle § 7 v příloze č. 5, náležitosti rozhodnutí o ochranném pásmu stanovuje § 13).

Ochranné pásmo

Pro konkrétní hledaný pojem 'ochranné pásmo' aplikace „Právní informační systém CODEXIS®“ [11] ke dni 08.02.2018 nalézá celkem 202 zákonů, 106 nařízení a 449 vyhlášek; dovídáme se tak, že ochranná pásma se vyhláší nejčastěji např. pro přírodní léčivé zdroje minerální vody, pro státní přírodní rezervace, pro hlubinné a podzemní vrty, pro vodárenské nádrže, pro potvrzená ohniska slintavky a kulhavky, pro stavby technické a dopravní infrastruktury, známe také silniční ochranná pásma, ochranná pásma nemovitých kulturních památek, památkových rezervací nebo památkových zón, ochranná pásma plánů péče o zvláště chráněná území, ochranná pásma leteckých staveb, ochranná pásma komunikačního vedení i rádiového zařízení a rádiového směrového zdroje, ochranná pásma k zabezpečení chráněných přírodních výtvarů v Praze před rušivými vlivy okolí, ochranná pásma zařízení elektrizační soustavy, ochranná pásma zařízení na výrobu či rozvod tepelné energie, ochranná pásma dráhy, ochranná pásma plynovodu, ropovodu nebo jiného produktovodu a podzemního nebo nadzemního zásobníku plynu, atd. atp., žádné ochranné pásmo, které by bylo podle jakéhokoliv právního předpisu vyhlášeno pro ochranu stavby, zařízení nebo pozemku před negativními vlivy okolí nebo pro ochranu okolí stavby či zařízení nebo pozemku před jejich negativními účinky.

Takový institut je přitom zakotven přímo v § 83 stavebního zákona [3], kdy se „rozhodnutí o ochranném pásmu vydává zpravidla současně při rozhodování o umístění stavby, o změně využití území a o změně vlivu užívání stavby na území a lze vydat i samostatně, toto rozhodnutí se nevydává v případě, že jsou podmínky ochrany stanoveny zvláštním právním předpisem“. Zákon o prevenci závažných havárií však takovým zvláštním právním předpisem není.

Stavební zákon [3] dále v § 86 odst. 3 dopřesňuje, že "Stanoví-li tak zvláštní právní předpis, nebo pokud bude navrhovaný záměr svými negativními vlivy překračovat limitní hodnoty stanovené zvláštními právními předpisy za hranicí pozemku určeného k jeho realizaci, předloží žadatel současně žádost o vydání rozhodnutí o ochranném pásmu.". A zde opět narážíme na skutečnost, že zákon o prevenci závažných havárií takovým zvláštním právním předpisem není.

Vyhlášení ochranného pásma pro objekt zařazený do příslušné skupiny podle zákona o prevenci závažných havárií rozhodně není snadné ani za podpory zákona stavebního [3], např. krajský úřad Jihočeského kraje se na takovém řízení ještě od vzniku krajů ani jednou nepodílel. Jakou právní sílu by tak při řešení této problematiky mohla mít jakákoliv metodika, je zcela zřejmé, přesto krátce zmiňme alespoň dvě.

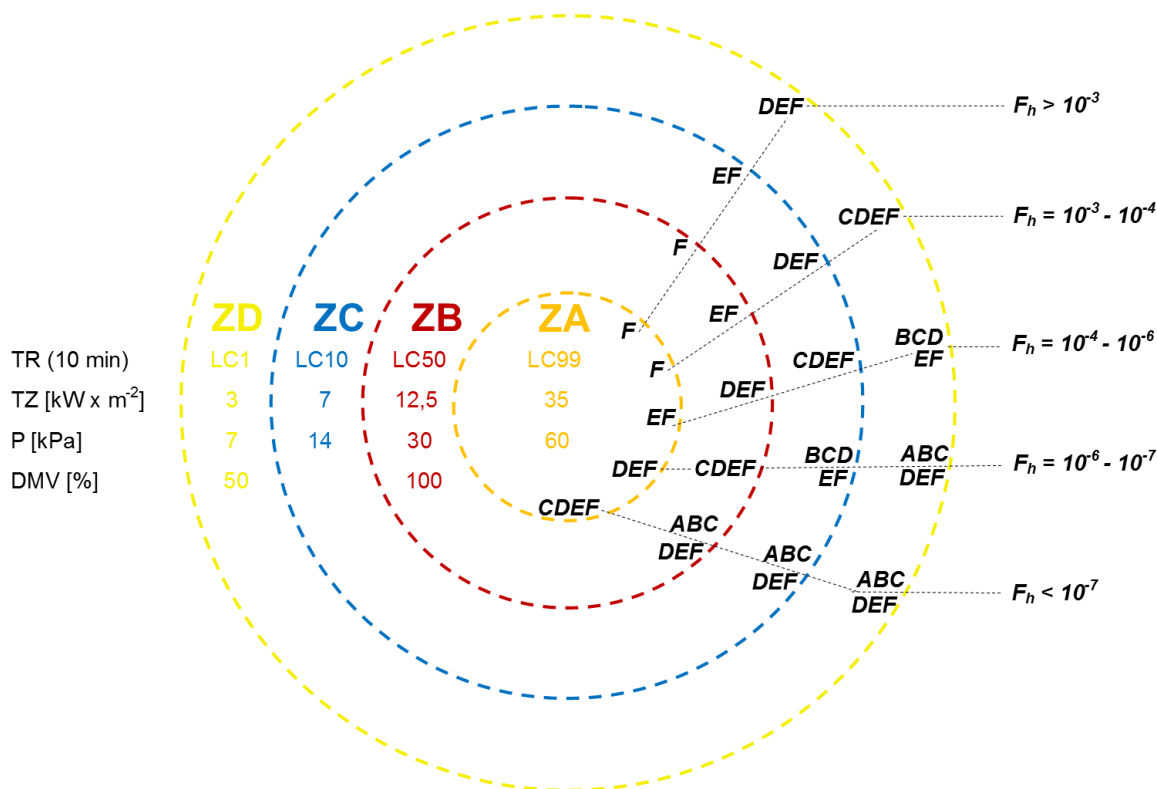
Metodiky [8]

V letech 2014 až 2016 probíhaly v České republice práce na projektu s názvem „Výzkum principů a metodických řešení kumulace rizik v okolí nebezpečných provozů a technologií se zaměřením na ochranu životního prostředí“ (identifikační kód: TB030MZP008) s celkovými uznanými náklady ve výši 1,901 mil. Kč. Výstupem projektu byla jedna vyhláška k zákonu o prevenci závažných havárií a dvě

metodiky, jedna s názvem „Metodika pro udržitelný, efektivní a bezpečný rozvoj území s výskytem objektů a zařízení“ (2017) a druhá s názvem „Metodika screeningového hodnocení nově plánovaných objektů a zařízení“ (2017), bohužel však ani jedna dosud nebyla zavedena do praxe. Přitom svůj vznik odůvodňují tím, že v současné době není řešena problematika vzájemných odstupů mezi novými objekty a obytnými oblastmi, budovami a oblastmi navštěvovanými veřejností, hlavními dopravními trasami, rekreačními oblastmi a územími chráněnými podle jiných právních předpisů.

Obě metodiky stanovují postup pro vymezení tzv. obalové zóny v okolí objektu a dále postup pro rozhodování o využití území uvnitř takto vymezené obalové zóny. Za obalovou zónou je považováno takové území, ve kterém je potřeba přítomný objekt vnímat jako potenciální zdroj rizik, resp. vymezuje území, jehož dosavadní využívání a priority jeho trvale udržitelného využívání mohou být ovlivněny přítomností tohoto objektu. Obalové zóny se dělí na čtyři vnitřní zóny (ZA až ZD), které jsou vymezeny na základě modelu dosahu havarijního scénáře pro konkrétní iniciační události.

Souhrn hodnotících hledisek pro rozhodování uvnitř obalové zóny naznačuje obrázek 2.

Obrázek 2 – Souhrn hodnotících hledisek pro rozhodování uvnitř obalové zóny

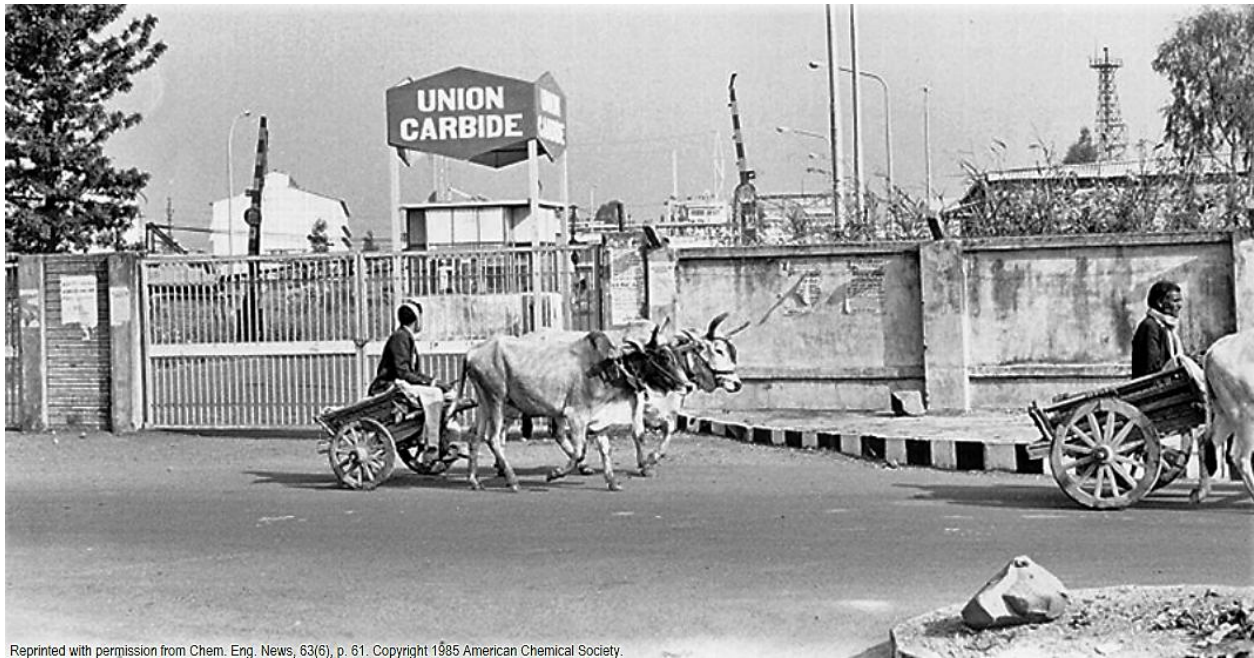
Příklady rozporuplné politiky územního plánování

Jedním z příkladů nepříliš dobře prováděné politiky územního plánování, která se v průmyslové historii lidstva při závažné havárii projevila tím nejkrutějším způsobem, je havárie v indickém Bhópálu v roce 1984.

Jako další příklad problematického rozvoje území jsem z domácího prostředí vybral ústeckou chemičku.

Továrna na pesticidy Union Carbide, Bhópál, Indie

Na počátku šedesátých let minulého století Indie přijala příslib tzv. zelené revoluce zemědělství a zahájila pěstování nových odrůd pšenice s využitím těžkých hnojiv a chemických pesticidů, a to včetně jejich výroby v továrně firmy Union Carbide India Limited (obrázek 3; dále jen "UCIL") v Bhópálu (obrázek 4; pesticidy sevin a temik) [12].

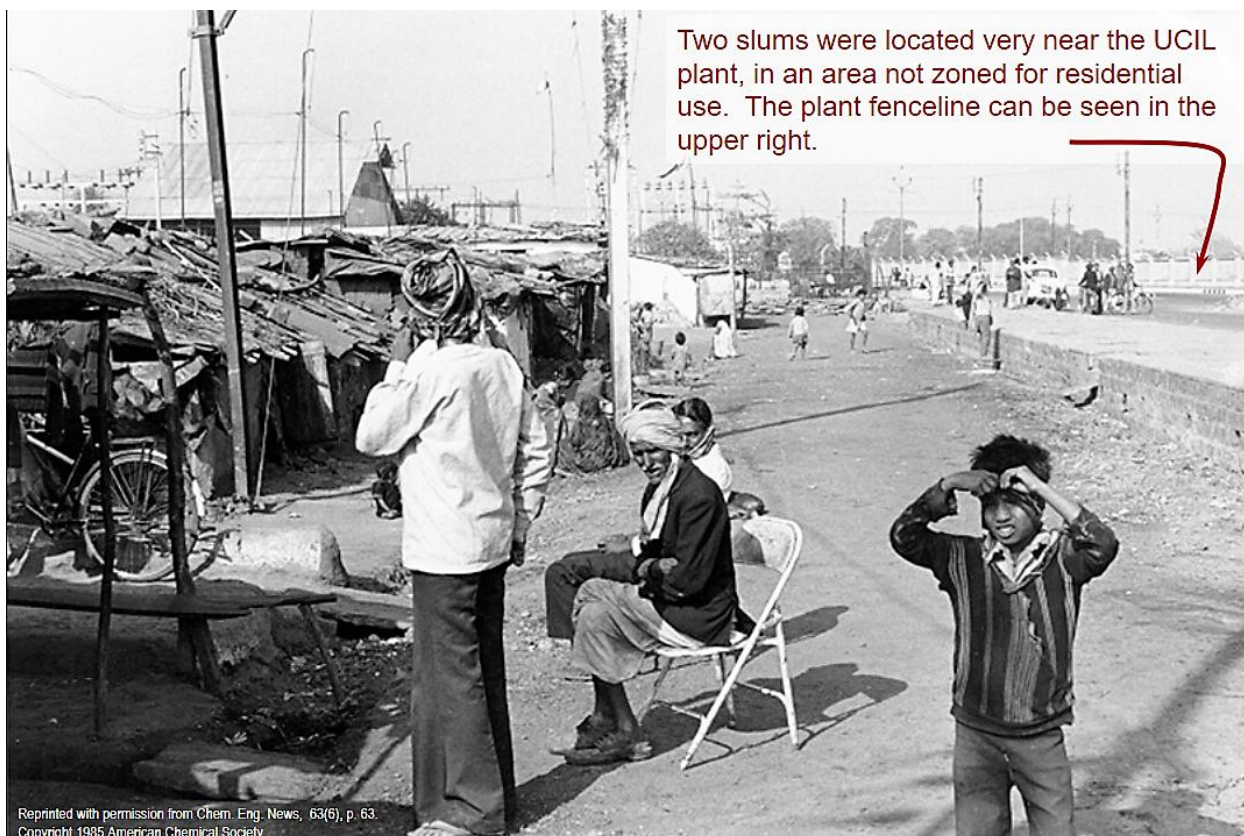
Reprinted with permission from Chem. Eng. News, 63(6), p. 61. Copyright 1985 American Chemical Society.

Obrázek 3 – Bhópál, továrna Union Carbide India (UCIL)

Obrázek 4 – Výrobní sortiment bhópálské továrny Union Carbide India (UCIL)

V roce 1961 měl Bhópál, hlavní město státu Madhya Pradesh ve střední Indii, 102.000 obyvatel, v roce 1981 již 896.000 a největší nárůst obyvatelstva tvoří přistěhovalci z venkovských oblastí. Mnoho příchozích si nemohlo dovolit bydlení v městských bytech a tak se stali buď squatterry, nebo zakládali slumy a chudinské čtvrti. Do roku 1984 v Bhópálu vzniklo 156 slumových kolonií [13]. Z obrázku 5 je patrná blízkost umístění slumu blízko továrny UCIL.

Obrázek 5 – Dva slumy byly umístěny velmi blízko u továrny UCIL na ploše, která nebyla určena pro bydlení. Oplocení továrny je viditelné vpravo nahoře.

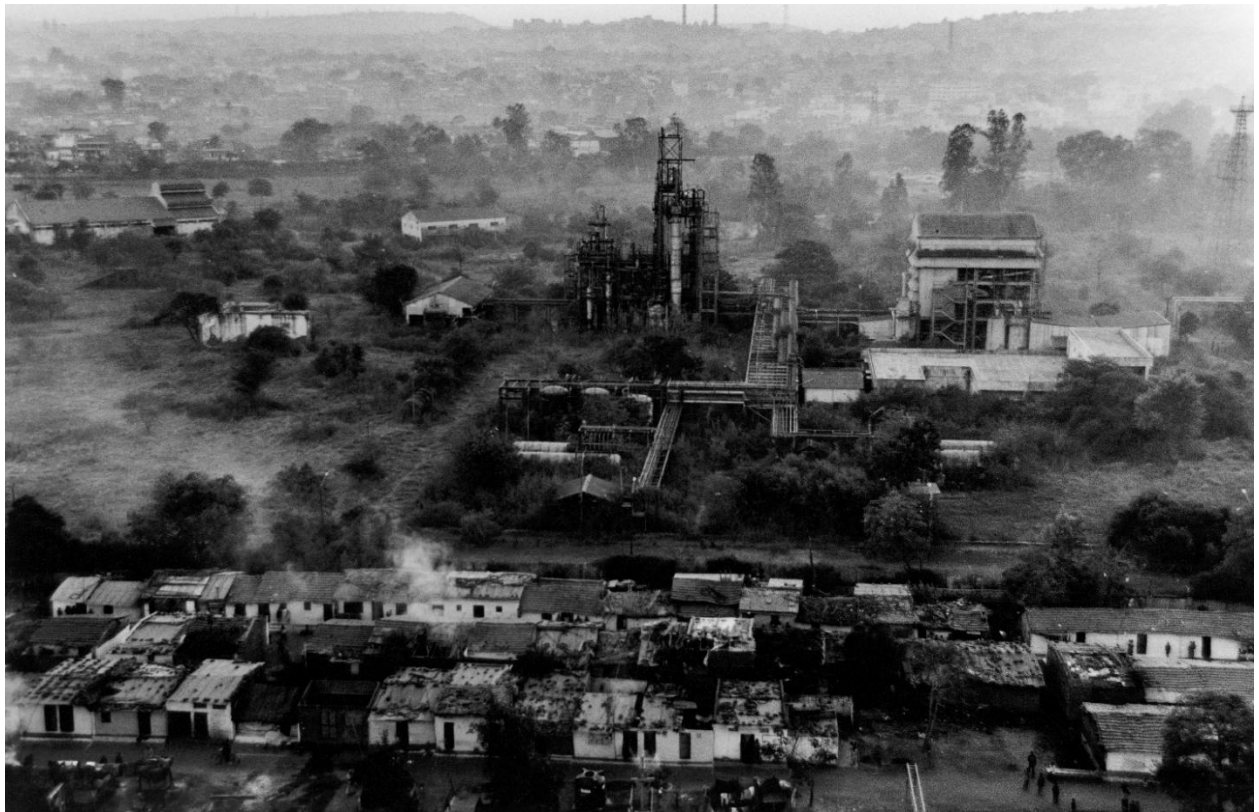
Ani přes dostupnost obrovského množství informačních zdrojů, popisujících bhópálskou havárii, se mi nepodařilo zajistit konkrétní mapový podklad, ze kterého by byla zcela zřejmá časová posloupnost výstavby továrny Union Carbide v dané lokalitě v závislosti na občanské zástavbě. Není tak zcela jasné, zda v těsné blízkosti závodu se vyskytující slumová zástavba vznikala již v průběhu výstavby závodu (jako např. dočasné ubytování stavebních dělníků), nebo až po jeho uvedení do provozu v roce 1969 (tedy jako např. ubytování zaměstnanců). V roce 1975 však továrna získala povolení k výrobě pesticidu sevin a v roce 1979 ji sputila s roční projektovanou kapacitou 5250 tun [14].

Různé informační zdroje však zmiňují nevhodné umístění továrny v blízkosti hustě osídlené oblasti.

Např. student Utkarsh Alset Sanjay (All India Shri Shivaji Memorial Society's College of Engineering, Pune) ve své prezentaci uvádí, že: "Umístění závodu ... bylo realizováno ... příliš blízko u rezidenčních ploch" [15], internetová encyklopedie Wikipedie doplňuje, že "Indická vláda ... byla ostře kritizována za to, že dovolila výstavbu tak nebezpečného závodu v hustě obydlené části země." [16], webové stránky 'bhopal.org' popisují, že: "Místo bylo vybráno blízko centra zvaného 'Old Bhopal' přímo v srdci této rozlehlé metropole. Ve skutečnosti je továrna obklopena oblastmi slumové zástavby a je vzdálena dva kilometry od hlavní autobusové a vlakové stanice." [17].

V roce 1984 zde došlo k největší průmyslové havárii v dějinách lidstva, kdy bylo více než 500000 obyvatel vystaveno působení methylisokyanátu a dalších chemikálií, během prvních čtrnácti dnů po havárii zemřelo na její následky přibližně 8000 osob a dalších 8000 na následná související onemocnění [18].

Na obrázku 6 je snímek továrny po havárii v roce 1984, obrázek 7 zobrazuje situaci v roce 2017.

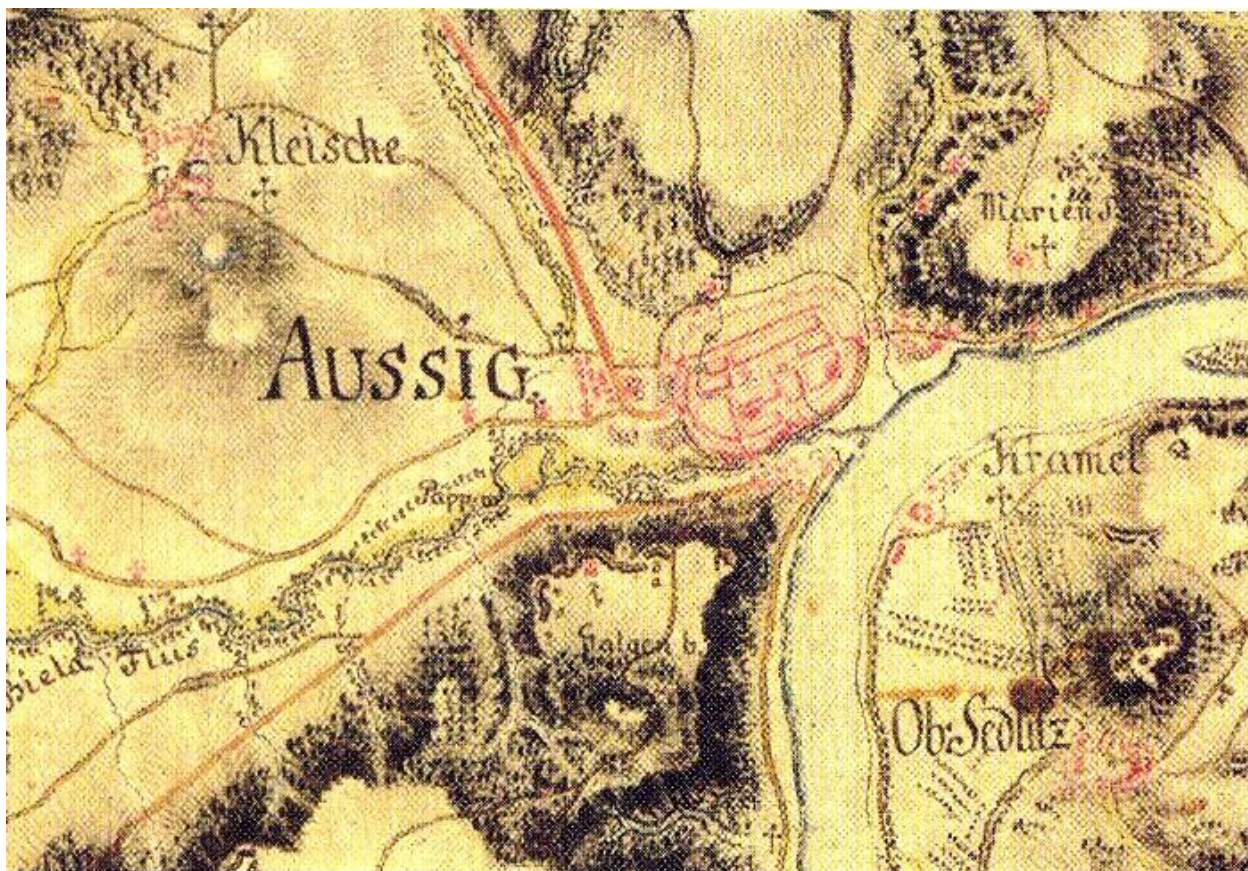
Obrázek 6 – Továrna UCIL a blízký slum, situace po havárii
 (Union Carbide site in 1984 - photo by Raghu Rai. Image courtesy Amnesty International ©)

Obrázek 7 – Bývalá továrna UCIL, současná situace
 (Webová aplikace ArcGIS, Bhopal Gas Tragedy, cit.: 03.02.2018;
 dostupné z

<https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=909a304b789444f58b119a048c2e8bdc>)

V roce 1856 se na popud dr. Christiana Gustava Clemma rozhodlo, že se nedaleko města Aussig (současná Ústí nad Labem) postaví továrna Österreichischer Verein für chemische und metallurgische Produktion (Rakouský spolek pro chemickou a metalurgickou výrobu). Na obrázku 8 z I. vojenského (Josefského) mapování v letech 1764 – 1783 [20] je vidět umístění vznikajícího města Aussig, v tomto období ještě bez umístění budoucí chemické továrny.

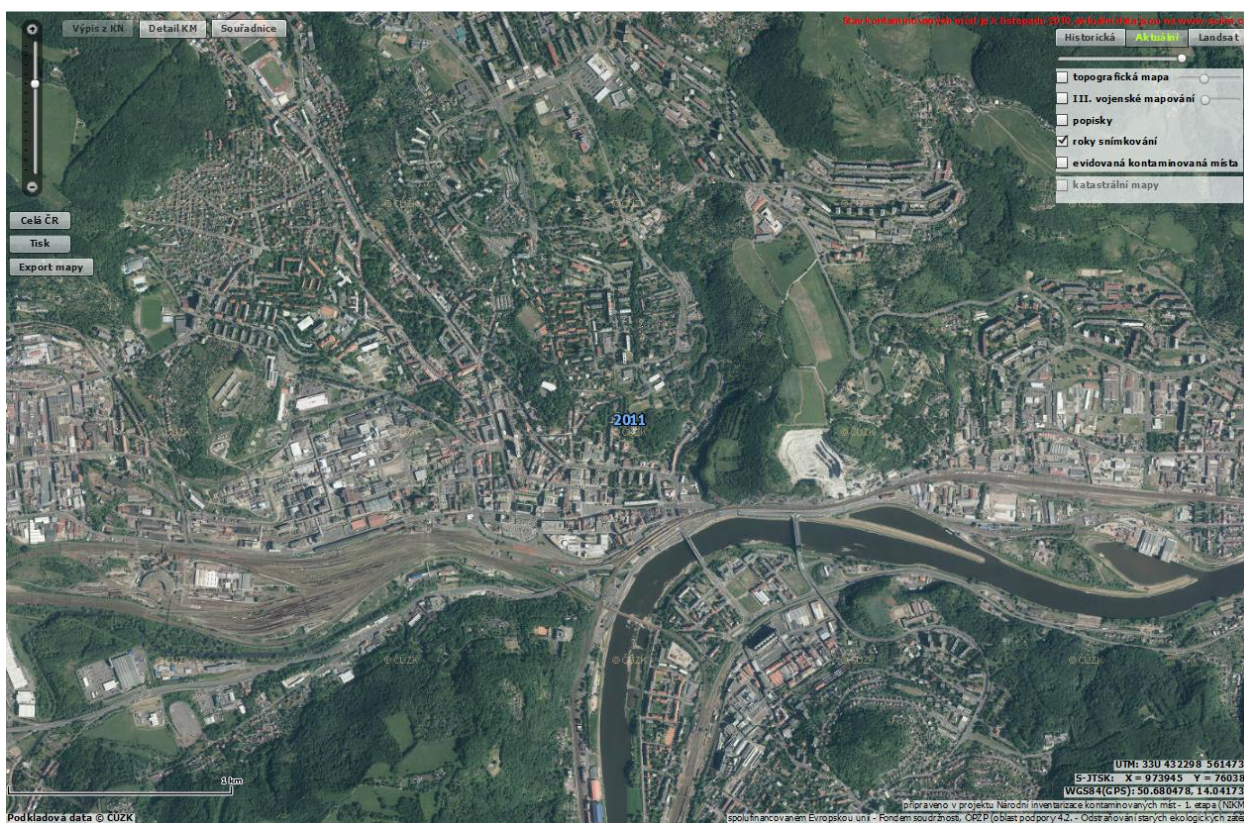
Obrázek 8 – Ústí nad Labem a jeho okolí (I. vojenské mapování, 1764 - 1783)

Obrázek 9 z II. vojenského (Františkova) mapování v letech 1836 - 1852 [21] již předkládá umístění nově zřizované chemické továrny mimo „brány“ města Aussig.

Obrázek 9 – Ústí nad Labem a jeho okolí (II. vojenské mapování, 1836 - 1852)

Obrázek 10 byl pořízen v roce 2011 [22] a dokládá, jakým způsobem se město přiblížilo až k továrně.

Obrázek 10 – Ústí nad Labem a jeho okolí (2011)

Jak je z přiložených snímků zřejmé, město se díky svému rozšiřování postupem času přibližovalo k provozovně Spolchemie. Je tak zajímavý postesk neziskové organizace Arnika, kdy na svých webových stránkách uvádí, že „Provoz chlorové chemie - Spolchemie - se nachází přibližně 500 m od centra cca stotisícového města Ústí nad Labem.“ [23]. Je škoda, že není řešeno, jak se centrum města dostalo do uváděné vzdálenosti. A podobně zarážející je také prohlášení tehdejšího primátora Ústí nad Labem z roku 2004, kdy ve Spolchemii došlo k úniku oxidu sírového z opravovaného zásobníku: „...žádáme, aby Spolek zpracoval plán restrukturalizace firmy s cílem ukončení skladování nebezpečných látek v centru města“ [24].

Závěr

Uvedené poznatky by mohly být jedním z východisek pro vytvoření dostatečného tlaku na provedení mnohem podrobnější analýzy dané problematiky (např. ve formě diplomové práce) s tím, že konkrétní návrhy na její řešení by neměly zapadnout za politicky mnohem líbivějšími proklamacemi.

Je jasné, že problematika bezpečného nakládání s nebezpečnými chemikáliemi je složitá, a její největší problém patrně tkví v tom, že čím přesněji a konkrétněji jsou jednotlivá ustanovení právních předpisů sepsána, tím jednodušeji jsou ze strany podnikatelů obcházena – vždy s omluvou, že přece mohou činit cokoliv, co jim zákon nezakazuje.

Slabá právní síla případného vyhlášení ochranného pásma pro objekt zařazený do příslušné skupiny podle zákona o prevenci závažných havárií na základě aplikace jakékoliv metodiky je zcela zřejmá. A proto asi právě zde je tedy na místě otázka na legislativce – zapracují někdy potřebné zmocňovací ustanovení o možnosti vyhlásit konkrétní ochranné pásmo podle stavebního zákona do zákona o prevenci závažných havárií? Kolik a jak dlouhých časových úseků si ještě budeme užívat mezi další vzniklou závažnou havárií a příležitostně vznikým odporem obyvatelstva proti objektům, ve kterých je nakládáno s nebezpečnými chemikáliemi?

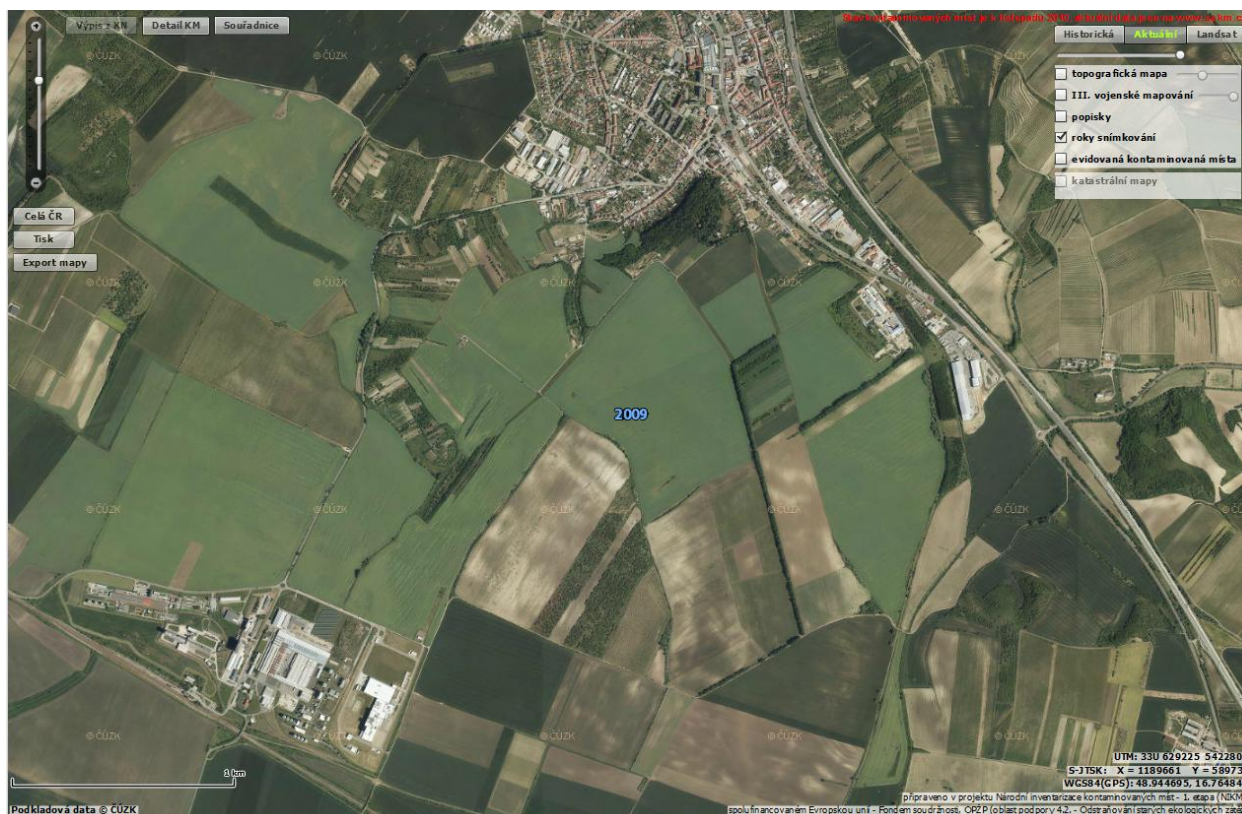
P.S. Z hlediska víceleté budoucnosti bude jistě velice zajímavé sledovat územní rozvoj v blízkosti hustopečské provozovny právnické osoby Flaga, a. s. Pohled na dané zájmové území z období III. vojenského (Františko-josefského) mapování v letech 1877 - 1880 nabízí obrázek 11, na obrázku 12 vidíme stav v roce 1953 a na obrázku 13 pak poslední mapku z roku 2009 [22].

Obrázek 11 – Hustopeče a jeho jižní okolí (III. vojenské mapování, 1877 - 1880)

Obrázek 12 – Hustopeče a jeho jižní okolí (1953)

Obrázek 13 – Hustopeče a jeho jižní okolí (2009)

Literatura

[1] ČESKO. Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií), ve znění pozdějších předpisů

In Sbírka zákonů ČR. 2015, částka 93, s. 2762-2801

Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=35181>

[2] EVROPSKÁ UNIE. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/18/EU ze dne 4. července 2012 o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek a o změně a následném zrušení směrnice Rady 96/82/ES. [on-line 14.02.2018]

Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:197:0001:0037:CS:PDF>

[3] ČESKO. Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

In Sbírka zákonů ČR. 2006, částka 63, s. 2226-2290

Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4909>

[4] ČESKO. Vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, ve znění pozdějších předpisů.

In Sbírka zákonů ČR. 2006, částka 163, s. 6872-6910

Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5009>

[5] ČESKO. Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

In Sbírka zákonů ČR. 2006, částka 163, s. 6911-6952

Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5009>

[6] ČESKO. Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů

In Sbírka zákonů ČR. 2006, částka 163, s. 6953-6960

- Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5009>
- [7] ČESKO. Vyhláška č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu, ve znění vyhlášky č. 63/2013 Sb
In Sbirka zákonů ČR. 2006, částka 163, s. 6962-7011
Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5009>
- [8] ČESKO. Web: Informační systém výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Centrální evidence projektů. [on-line 14.02.2018]
Dostupné z: <https://www.rvvi.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=TB030MZP008>
- [9] USA. American Chemical Society. Web: Chemical Abstracts Service. [on-line 11.–15.02.2018].
Dostupné z: https://support.cas.org/?_ga=2.65350830.1888833673.1518503295-978065522.1518503295
- [10] ČESKO. Ing.arch. Dana Novotná: Regulace stavby měst v historii; časopis Urbanismus a územní rozvoj, ročník VIII, č. 2/2005
- [11] ČESKO. Jihočeský kraj – Krajský úřad. Právní informační systém CODEXIS®. ATLAS Consulting spol. s r. o., verze 7.47.0 / fbib-1.3; registrováno pro Jihočeský kraj - Krajský úřad, registrační číslo 43055. [cit. 08.02.2018]
- [12] USA. Web: PopHistoryDig. Jack Doyle, "...A Richer Harvest: Union Carbide Ads, 1960s." PopHistoryDig.com, May 4, 2015 [cit. 03.02.2018]
Dostupné z: <http://www.pophistorydig.com/topics/tag/bhopal-disaster-1984>
- [13] USA. Web: SlidePlayer.com.Inc. THE BHOPAL DISASTER - A CASE HISTORY, Ronald J. Willey, P. E. Northeastern University, New York 1998 [cit.: 03.02.2018]
Dostupné z: <http://slideplayer.com/slide/6121052/>
- [14] USA. LinkedIn Corporation. Web: Slideshare Net.. BHOPAL GAS TRAGEDY & SEVESO DISASTER, Akash Khojare, publikováno dne 10.04.2017 [cit. 03.02.2018]
Dostupné z: https://www.slideshare.net/AnkushKularkar/bhopal-gas-tragedy-and-seveso-disaster?gid=efa1762a-798e-44ab-9632-1e29966ac683&v=&b=&from_search=1
- [15] USA. LinkedIn Corporation. Web: Slideshare Net. Bhopal Gas Tragedy - 1984, publikováno dne 22.08.2017 [cit. 03.02.2018]
Dostupné z: <https://www.slideshare.net/UtkarshAlset/bhopal-gas-tragedy-1984>
- [16] ???. Web: Wikipedie - Otevřená encyklopedie. Bhópálská katastrofa. [cit. 03.02.2018]
Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bhópálská_katastrofa
- [17] ???. Web: Bhopal.org. The Bhopal Medical Appeal, Union Carbide's Chemical Trail [cit. 03.02.2018]
Dostupné z: <http://bhopal.org/second-poisoning/union-carbides-chemical-trail/>
- [18] ???. Web: Legaldesire.com. Recap: 33 Years since the BHOPAL GAS TRAGEDY Case, publikováno dne 29.11.2017 [cit. 03.02.2018]
Dostupné z <https://www.legaldesire.com/recap-33-years-since-bhopal-gas-tragedy-case/>
- [19] ČESKO. Dějiny města Ústí nad Labem. [on-line 13.02.2018]
Dostupné z: <http://www.usti-nl.cz/dejiny/obsah.htm#5>
- [20] ČESKO. Web: Laboratoř geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně. I. vojenské (josefské) mapování – Čechy. [on-line 13.02.2018]
Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm
- [21] ČESKO. Web: Laboratoř geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně. II. vojenské (Františkovo) mapování – Čechy. [on-line 13.02.2018]
Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=2vm
- [22] ČESKO. Web: Národní inventarizace kontaminovaných míst. [on-line 14.02.2018].
Dostupné z: <https://kontaminace.cenia.cz/>
- [23] ČESKO. Arnika. Web: Spolchemie Ústí nad Labem. Ústecký kraj. Kauzy - Toxické látky. [on-line 14.02.2018]
Dostupné z: <http://arnika.org/spolchemie-usti-nad-labem>

[24] ČESKO. Web: I dnes.cz. Primátor chce dostat Spolchemii z centra. Publikováno dne 01.10.2004.
[cit. 03.02.2018]
Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/primator-chce-dostat-spolchemii-z-centra-fpd-domaci.aspx?c=A041001_112634_domaci_lja